

**«ДАРЫН» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
ОРТАЛЫҒЫ**

**«ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ» ПӘНІ БОЙЫНША РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ОЛИМПИАДАНЫҢ ЕКІНШІ (АУДАНДЫҚ/ҚАЛАЛЫҚ) КЕЗЕҢІ
(2022-2023 ОҚУ ЖЫЛЫ)**

9 сынып, 1 тур

Жұмыс уақыты: 1 сағат.

Әр сұрақтың дұрыс жауабы 1 ұпаймен бағаланады.

1. Ғалымдар еңбек құралдарының жасалу ерекшелігіне қарай Қазақстанның ежелгі тарихын дәуірлерге бөледі:

- A) тас, қалайы, темір.
- B) тас, қола, темір.
- C) палеолит, темір, қола.
- D) палеолит, неолит, энеолит.

2. Әлеуметтік сатыда жоғары тұрған көсемдерге салынған тас кесенесі бар қола дәуірінің ескерткіші:

- A) Семізбұғы.
- B) Ботай.
- C) Шүлбі.
- D) Бұғылы.

3. Адамның шығу тегін, оның дамуын зерттейтін ғылым саласы:

- A) этнология.
- B) генетика.
- C) антропология.
- D) антропосоциогенез.

4. Алғашқы адамдардың туыстық жағынан бірлесіп өмір сүрген тұрақты ұжымы:

- A) тайпа.
- B) тобыр.
- C) қауым.
- D) рулық қауым.

5. Қазақстандағы тас дәуірін зерттеген қазақстандық археолог:

- A) К. Байпаков.
- B) Ә. Марғұлан.
- C) Ж. Таймағамбетов.
- D) К. Акишев.

6. б.з.д. 3 мыңжылдыққа жататын – Ботай қонысын зерттеген ғалым:
- A) X. Алпысбаев.
  - B) З. Самашев.
  - C) Ж. Таймағамбетов.
  - D) В. Зайберт.
7. Рулық қатынастар жетіліп - тайпалық одақтар құрылды:
- A) Неолит дәуірінде.
  - B) Қола дәуірінде.
  - C) Темір дәуірінде.
  - D) Энеолит дәуірінде.
8. «Сақ әйелдері ержүрек, соғыс қаупі төнгенде ерлеріне көмек көрсетіп, ұрысқа араласады» деп жазған ежелгі автор:
- A) Страбон.
  - B) Ктесий
  - C) Помпей.
  - D) Диодор.
9. «Самарқанның көк тасы жібіген күн» деп дәріптеліп, Өзбекстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Қазақстанда тойланатын дәстүрлі мереке:
- A) Жаңа жыл.
  - B) Құрбан айт.
  - C) Ораза айт.
  - D) Наурыз мейрамы.
10. Жетісуда, Іле өзенінің оң жақ жағалауында орналасқан, «патша қорғаны» құрлысының қандай болатынын көрсететін ерте темір дәуірінің ескерткіші:
- A) Есік қорғаны.
  - B) Бешатыр қорымы.
  - C) Шілікті қорғаны.
  - D) Берел қорғаны.
11. Парсы патшасы I Дарий өз жеңістері туралы ақпаратты 50 метрлік биік жартастарға жаздырып қалдырған. Ол:
- A) Авеста кітабы.
  - B) Бехистун жазбасы.
  - C) «Тарих» шығармасы.
  - D) Таңбалы жазбалары.
12. Түрік қағанатында жоғарғы сот міндетін атқарып, әскерге басшылық жасады:
- A) будун.
  - B) бектер.

- C) шад.
- D) қаған.

13. «Он тайпа» - «он оқ бұдун» жүйесін еңгізіп, билікті күшейткен қаған:

- A) Ешбар Елтеріс қаған.
- B) Иштеми қаған.
- C) Тардуш қаған.
- D) Қапаған қаған.

14. Ибн әл-Факих (X ғасыр) «көне түркілер» деп атаған, Алтай мен Балқаш көлі аралығындағы жерлерді мекендеген көшпелі тайпалар:

- A) телелер.
- B) түргештер.
- C) қарлұқтар.
- D) ұйғырлар.

15. 965 жылы Оғыз мемлекеті мен Киев Русі одақтаса отырып талқандады:

- A) Қарлұқ қағанатын.
- B) Ұйғыр қағанатын.
- C) Қимақ қағанатын.
- D) Хазар қағанатын.

16. Қараханидтер мемлекетіне тән емес әлеуметтік-экономикалық және саяси жүйе:

- A) ислам мемлекеттік дін болып жарияланды.
- B) араб жазуы қабылданып, біртіндеп көне түркі жазуы ығыстырылды.
- C) иқталық жүйе қалыптасты.
- D) билеуші рудың әйелдерінде билікке мұрагерлік құқығы болды.

17. Күшілік басқарған наймандардың Жетісуға келуімен байланысты орын алған тарихи оқиға:

- A) 1212 ж. Қарақытай мемлекеті өмір сүруін тоқтатты.
- B) Жетісуды билеген наймандар әр отбасыға бір динардан салық салды.
- C) наймандарға қарсы мұсылман қозғалысы күшейді.
- D) Хорезмшахтар мемлекетінің билеушісі Мұхаммедпен соғысып, жеңіліске ұшырады.

18. Бұл хан туралы Мұхаммед Хайдар: «ол табиғатынан мейрімсіз және қатал, еш пендеге сенбейтін адам болатын. Осыған байланысты сұлтандардың одан көңілі қалды» деп жазды:

- A) Бұрындық хан.
- B) Мамаш хан.

- C) Тахир хан.
- D) Есім хан туралы.

19. Алғашқы болып өз дәуіріндегі түркі тілдерінің грамматикасын жасап «Түркі тілдерінің сөздігі» еңбегін жазған:

- A) X.A. Ясауи
- B) М. Қашқари
- C) Ә. Фараби
- D) Ж. Баласағұни

20. Көне түркі ру-тайпаларының таңбалары негізінде жасалған, ертеде пайда болған жазудың бір түрі:

- A) араб жазуы.
- B) руна жазуы.
- C) соғды жазуы.
- D) петроглиф.

21. «Қырғыз-қайсақ даласына шолу» (1804 ж.) атты еңбегінде қазақтардың этнографиясын сипаттап жазған:

- A) Я. Гавердовский
- B) А. Левшин
- C) Н. Рычков
- D) И. Георги

22. Қазақстандағы ең алғашқы «жаңа әдісті» мектеп 1900 жылы ашылды:

- A) Омбы қаласында.
- B) Орынбор қаласында.
- C) Семей қаласында.
- D) Түркістан қаласында.

23. Жалпыға бірдей міндетті бастауыш оқу енгізілді:

- A) 1921 ж.
- B) 1924 ж.
- C) 1930 ж.
- D) 1936 ж.

24. Зерттеу жұмыстарымен айналысатын ең жоғарғы ғылыми мекеме:

- A) Институт.
- B) Университет.
- C) Академия.
- D) Колледж.

25. Қазақстан БҰҰ мүше болды:

- A) 1992 жылы 1 желтоқсанда.

- B) 1992 жылы 16 желтоқсанда.
- C) 1992 жылы 20 сәуірде.
- D) 1992 жылы 2 наурызда.

26. Хан – қандай әлеуметтік санаттан сайлана алды:

- A) бай.
- B) би.
- C) қожа.
- D) сұлтан.

27. Тәуекел ханның қазақ тарихындағы рөлі:

- A) 1582 ж. Баба сұлтанға қарсы шайқасып, жеңіске жетті.
- B) Сібір ханы Көшіммен одақтасты.
- C) 1594 ж. Мәскеуге елшілік жіберді.
- D) 1583 ж. Абдаллахтың ордасы Мауараннахрға барады.
- E) 1586 ж. Тәуекел Бұхар ханымен одақтасады.

28. Есім ханның қазақ тарихындағы рөлі:

- A) Түркістан қаласы Қазақ хандығының саяси орталығы болды.
- B) 1613 ж. «Қатаған қырғыны» оқиғасы болды.
- C) 1627 ж. ойраттарды талқандайды.
- D) 1613 ж. Ташкент билеушісі Тұрсын сұлтан Есім ханға бағынды.
- E) 1624 ж. Сырдария бойындағы қалалар Бұхар хандығының иелігіне өтті.

29. Қазақстан аумағындағы отаршылдық іс-әрекеттерге қарсы халық наразылығына жетекшілік жасағандар:

- A) К. Қасымұлы
- B) И. Тайманұлы
- C) М. Мөңкеұлы
- D) Ш. Қанайұлы
- E) Е. Көтібарұлы

30. XX ғасырдың 20- жылдарында қазақ мектептері үшін жарық көрген оқулық авторлары:

- A) С. Сейфуллин
- B) Қ. Сәтбаев
- C) Х. Досмұхамедов
- D) М. Әуезов
- E) С. Асфендияров

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЦЕНТР «ДАРЫН»

**ВТОРОЙ (РАЙОННЫЙ/ГОРОДСКОЙ) ЭТАП РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
ОЛИМПИАДЫ ПО ПРЕДМЕТУ «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА»
(2022-2023 УЧЕБНЫЙ ГОД)**

9 класс, 1 тур

Время работы: 1 час.

Каждый верный ответ оценивается в 1 балл.

1. Ученые делят древнюю историю Казахстана на эпохи в зависимости от специфики изготовления орудий труда:

- A) камень, олово, железо.
- B) камень, бронза, железо.
- C) палеолит, железо, бронза.
- D) палеолит, неолит, энеолит.

2. Памятник эпохи бронзы с каменным мавзолеем, возведенным для погребения людей, находящихся на высшей ступени социальной иерархии:

- A) Семизбугы.
- B) Ботай.
- C) Шульба.
- D) Бугылы.

3. Область науки, изучающая происхождение человека и его развитие:

- A) этнология.
- B) генетика.
- C) антропология.
- D) антропосоциогенез.

4. Первая форма общественной организации людей, где люди связаны кровным родством:

- A) племя.
- B) стадо.
- C) община.
- D) родовая община.

5. Казахстанский археолог, изучавший каменный век в Казахстане:

- A) К. Байпаков.
- B) А. Маргулан.
- C) Ж. Таймагамбетов.
- D) К. Акишев.

6. Ученый, изучавший поселение Ботай, которое датируется 3 тысячелетием до н. э.:

- A) Х. Алпысбаев.
- B) З. Самашев.
- C) Ж. Таймагамбетов.
- D) В. Зайберт.

7. Образование племенных союзов происходило:

- A) в эпоху неолита.
- B) в эпоху бронзы.
- C) в железном веке.
- D) в эпоху энеолита.

8. Античный автор, написавший: «Сакские женщины храбры, помогают мужчинам, когда им угрожает война»...

- A) Страбон.
- B) Ктесий
- C) Помпей.
- D) Диодор.

9. Традиционный праздник, отмечаемый в Узбекистане, Таджикистане, Кыргызстане, Казахстане, как «день, когда растаял синий камень Самарканда»:

- A) Новый год.
- B) Курбан айт.
- C) Ораза айт (Ураза-байрам).
- D) праздник Наурыз.

10. Памятник раннего железного века, расположенный в Жетысу, на правом берегу реки Или, относящийся к «царским курганам».

- A) Иссыкский курган.
- B) Некрополь Бешатыр.
- C) Курган Шиликты.
- D) Берельский курган.

11. Персидский царь Дарий I оставил сведения о своих победах на высоких 50-метровых скалах.

- A) «Авеста».
- B) Бехистунская надпись.
- C) труд "История".
- D) петроглифы.

12. В Тюркском каганате исполнял функции верховного судьи и главнокомандующего армией:

- A) будун.

- В) беки.
- С) шад.
- Д) каган.

13. Каган, укрепивший власть, введя систему «десять племен – десять стрел»:

- А) Ешбар Елтерис каган.
- В) Иштеми каган.
- С) Тардуш каган.
- Д) Капаган каган.

14. Кочевые племена, населявшие земли между Алтаем и озером Балхаш, которых Ибн аль-Факих (X век) назвал «древнетюркскими» :

- А) теле.
- В) тургеши.
- С) карлуки.
- Д) уйгуры.

15. В 965 году объединенные силы государства огузов и Киевской Руси разгромили:

- А) Карлук каганат.
- В) Уйгурский каганат.
- С) Кимакский каганат.
- Д) Хазарский каганат.

16. Особенность социально-экономического и политического устройства не характерная для государства Караханидов:

- А) ислам объявлен государственной религией.
- В) арабская письменность была принята, и постепенно древнетюркская письменность была вытеснена.
- С) сформировалась система «икты».
- Д) женщины правящего клана имели право наследовать власть.

17. Историческое событие, связанное с прибытием в Жетысу найманов, во главе с Кучлуком:

- А) в 1212 г. государство каракитаев прекратило свое существование.
- В) найманы, правившие Жетысу, облагали каждую семью налогом в один динар.
- С) усилилось мусульманское движение против найманов.
- Д) сражался и потерпел поражение от Мухаммеда, правителя государства Хорезмшахов.

18. Об этом хане Мухаммад Хайдар сказал: «он был по своей природе безжалостным и жестоким человеком, который никому не доверял. Из-за этого султаны разочаровались в нем» :

- A) Бурундук хан.
- B) Мамаш хан.
- C) Тахир хан.
- D) Есим хан.

19. Автор «Словаря тюркских наречий», первым разработавшим грамматику современных ему тюркских языков:

- A) X. А. Ясави
- B) М. Кашгари
- C) А. Фараби
- D) Ж. Баласагуни

20. Письменность, возникшая в древности, созданная на основе тамг древнетюркских племен:

- A) арабская письменность.
- B) руническая письменность.
- C) согдийская письменность.
- D) петроглифы.

21. Автор труда «Обзор киргизско-кайсацкой степи» (1804 г.), содержащем сведения по этнографии казахов:

- A) Я. Гавердовский
- B) А. Левшин
- C) Н. Рычков
- D) И. Георги

22. Первая «новометодная школа» в Казахстане была открыта в 1900 году:

- A) в городе Омске.
- B) в городе Оренбурге.
- C) в городе Семей.
- D) в городе Туркестан

23. Всеобщее обязательное начальное обучение было введено:

- A) в 1921 г.
- B) в 1924 г.
- C) в 1930 г.
- D) в 1936 г.

24. Высшее научное учреждение, занимающееся исследовательскими работами:

- A) Институт.
- B) Университет.
- C) Академия.
- D) Колледж.

25. Казахстан стал членом ООН:

- A) 1 декабря 1992 года.
- B) 16 декабря 1992 года.
- C) 20 апреля 1992 года.
- D) 2 марта 1992 года.

26. Из какой социальной категории мог быть избран хан?

- A) баи.
- B) бии.
- C) ходжи.
- D) султан.

27. Роль Таукель хана в истории Казахстана:

- A) в 1582 году сражался против Баба султана и одержал победу.
- B) объединился с сибирским ханом Кучумом.
- C) в 1594 году отправил посольство в Москву.
- D) в 1583 году отправился в Мавереннахр, в ставку Абдаллаха.
- E) в 1586 году вступил в союз с правителем Бухары.

28. Роль Есим хана в истории Казахстана:

- A) город Туркестан стал политическим центром Казахского ханства.
- B) в 1613 году произошло событие «Катаганское побоище».
- C) в 1627 году наносит поражение ойратам.
- D) в 1613 г. Ташкентский правитель Турсын подчинился султану Есимхану.
- E) в 1624 г. присырдарьинские города перешли во владение Бухарского ханства.

29. Лидеры, возглавившие народные протесты против колониальной политики царизма на территории Казахстана:

- A) К. Қасымов
- B) И. Тайманов
- C) М. Монкеулы
- D) Ш. Канайулы
- E) Е. Котибаров

30. Укажите авторов учебников для казахских школ, изданных в 20-е годы XX века :

- A) С. Сейфуллин
- B) К. Сатпаев
- C) Х. Досмухамедов
- D) М. Ауэзов
- E) С. Асфендияров